

İŞYERLERİNDE İLK YARDIM ÖRGÜTLEMESİ

DR EMEL GÜREL

DSP-22

İlkyardım

İlkyardım, genellikle bir kaza sırasında yaralılara yapılan ilk müdahaledir. Bu müdahale sıklıkla kazaya uğrayan kişiye en yakında bulunan bir kişi tarafından yapılır. Bununla birlikte ilkyardımın gerek uygulanışı gerekse amaçları bakımından bazı özellikler vardır. İlkyardımı uygulayan kişiler sıklıkla doktor veya diğer sağlık personeli olamayacağına göre, ilkyardım uygulamalarında ilaç kullanımı veya bir tıbbi müdahale söz konusu değildir. Böylece ilkyardımcının amacı, hasta veya yaralının tedavisi değildir.

- * İlkyardımcı olsa olsa yapacağı müdahale ile hasta veya yaralının sağlık durumunun daha kötü bir hale gelmesini önlemeye çalışacaktır. O halde ilkyardımda amaç tedavi değil, kişinin sağlık durumunu kötüleşmesini önlemektir. İşte bütün bu ögeler bir cümle ifade edildiğinde ilkyardımanın tanımı ortaya çıkar. Herhangi hastalık veya kaza sonucu sağlığı tehlikeye girmiş olan bir kişiye, durumunun kötüleşmesini önlemek amacı ile ilaçsız olarak yapılan müdahaleye ilkyardım denir. toplumun tamamını ilgilendirmesi, ölümleri, sakat kalmayı ve işgücü kayıplarını azaltması nedeni ile ilkyardım önemli bir halk sağlığı konusudur.

İlkyardım gerektiren durumların yaygınlığına bakıldığında toplumda ilkyardım konusunda eğitiminin gerekliliği ve önemi açıkca ortaya çıkmaktadır. Kazalar başlıca trafik kazaları, iş kazaları ve ev kazaları olarak sınıflandırılabilir. Trafik kazaları daha ölümcül ve ağır kazalar iken en sık meydana gelen ev kazaları daha hafif sonuçları olan ve çoğunlukla hastane başvurusu yapılmayan kazalardır.

İlkyardım müdahalesi gerektiren kasıtlı ya da kasıtsız yaralanmalar çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesine, sakat kalmasına ya da iş gücü kaybına neden olmaktadır. Başlıca kasıtsız yaralanmalar trafik kazaları, boğulmalar, düşmeler, yanmalar ve zehirlenmelerdir. Kasıtlı yaralanmalar ise intiharlar, cinayetler ve savaşlar sonucu meydana gelen yaralanmalardır. Dünyada kasıtlı ya da kasıtsız yaralanmalar sonucu her yıl yaklaşık 5 milyonun üzerinde kişi hayatını kaybetmektedir. Bunlar arasında trafik kazası nedeni ölümler (yaklaşık bir milyon) ilk sırada gelmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün verilerine göre dünyada her yıl yaklaşık 3500 000 kişi iş kazası sonucu hayatını kaybetmektedir. Türkiye' de son on yılda her yıl yaklaşık 200-250 bin trafik kazası meydana gelmekte, 6000 - 7000 kişi ölmekte ve 70 000 –111 000 kişi yaralanmaktadır. Ülkemizde iş kazalarında da her yıl yaklaşık 1200 kişi ölmekte, 3500 sürekli iş göremezlik, 2 milyon iş günü kaybı oluşmaktadır. 2000 yılında işçi sayısı 5 254 125 dir aynı yıl iş kazası sayısı 74 847, meslek hastalığı sayısı 803, iş kazası ya da meslek hastalığı nedeni ile sürekli iş göremezlik sayısı 1 818, ölüm sayısı 1 173, toplam geçici işgöremezlik süresi 1 697 695 gün, hastanede geçirilen süre 46 075 gündür.

Zamanında ve doğru şekilde, standartlaştırılmış ilkyardım uygulamaları ile ölümleri ve sakatlanmaları azaltma imkanı vardır. Ancak eğitim konusunda ileri düzeylerde olan ülkelerde bile suni solunum ve kalp masajı konusunda eğitim almış kişiler toplumda % 10 düzeyindedir, ülkemizde ise bu konuda sağlıklı veriler yoktur. İlkyardım uygulamalarını bilen, doğru olarak uygulayabilen kişilerin sayısının artırılması, ülke genelinde ilkyardım eğitimi ve uygulamalarına yönelik organizasyonun gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde 2002 yılına kadar topluma yönelik ilkyardım eğitimleri, bu eğitimleri sürdüren eğiticilerin eğitimi konularında bir standardizasyon olmaması beklenen hedeflere ulaşılmasına engel olmuştur. Eğitimler başlıca Kızılay Genel Müdürlüğü ve Milli Eğitim Bakanlığı sürücü kursları aracılığı ile verilmiştir.

İlkyardım eğitimi alması gereken öncelikli hedef gruplar saptanabilir. Başlıca hedef grup kaza riski ile karşı karşıya olanlardır, bunlar arasında sürücüler, işçiler, öğretmenler, polisler, askerler, sporcular sayılabilir. Bir diğer hedef grup ise meslekleri nedeni ile ilkyardım bilgi ve becerisine sahip olması gereken kişilerdir. Bunlar arasında sivil savunma görevlileri, arama kurtarma ekipleri çalışanları, itfayeciler, sağlıkçı işçiler sayılabilir.

İlkyardım eğitimlerinin planlanması gereken başlıca konular arasında eğitici kurumlar, eğiticilerin kimler olacağı, eğitimin içeriği, eğitimin süresi, eğitimin yöntemi gelmektedir. Bu konularla ilgili yasal düzenlemeler eğitimlerin planlanması ve sürdürülmesinde yol gösterici ve olanak sağlayıcı olmalıdır.

- * Ülkemizde, amacı “fertilite ve toplumun temel sağlık bilgisinin artırılması, ilkyardım bilgi ve becerisinin toplumun her bireyine öğretilmesi, her kamu, özel kurum ve kuruluşunda personel sayılarına göre ilkyardımcı bulundurulması, bu doğrultuda eğitimci eğitmeni, ilkyardım eğitmeni yetiştirecek ve ilkyardım eğitimi düzenleyecek kuruluş ve merkezlerin açılış, işleyiş ve denetimi ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir” olarak belirlenen İlkyardım Yönetmeliği 22.05.2002 tarihinde (24762 sayılı) yayınlanmış, 18.03.2004 tarihinde (24406 sayılı) değişiklikler yapılmıştır.

- * Ülkemizde, işyerlerinde sürdürülecek eğitimlere ilişkin olarak başlıca düzenlemeler arasında 15.05.2013 Tarih 28648 sayılı resmi gazete) “Çalışanların İş sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ve Türk Standartları Enstitüsünün “Sağlık İşçisi Eğitimi” standardı (TS 12280 / Nisan 1997) bulunmaktadır. Her iki düzenleme de işçi eğitimleri için düzenlemeler içermektedir.

Eğiticilerin Eğitimi

- * İlk yardım eğitimleri verecek eğiticilerin belli bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Eğiticilerin eğitimleri ilk yardım bilgi ve becerilerinin yanısıra eğitim becerilerini de kapsamalıdır. Ülkemizde ilk düzenli “İlk yardım Eğitici Eğitimi” programları 1998 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü ile işbirliğine geçilerek Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ve Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı tarafından başlatılmıştır. Bu eğitimler sonrası saptanan gelişmeler Sağlık Bakanlığı ilgili birimleri ile paylaşılmış ve konuyla ilgili bir yönetmelik yayınlanmasına katkıda bulunmuştur.

- * İlkYardım Yönetmeliği hükümlerine göre Temel Sağlık Hizmetleri Genel
- * Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlükleri, eğitim hastaneleri, üniversitelerin sağlık ile ilgili fakülte ve yüksek okulları, Kızılay Genel Müdürlüğü, sağlıkla ilgili meslek kuruluşları ve merkezler ilkyardım eğitimci eğitimi programları düzenleyebilir. Eğitimci eğitimi verecek kurumlar gerekli izni İl Sağlık Müdürlükleri aracılığı ile Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünden almaları gerekir.

- * Eğitimci eğitmeni olmak isteyen sağlık personeli ilkyardım eğitmeni olarak en az beş ilkyardımcı eğitimi verdiğini belgelediği takdirde beş gün (40 saat) lük eğitimci eğitmenliği kursuna katılarak eğitim sonunda yapılacak sınavlarda başarılı olanlara "Eğitimci Eğitmeni Sertifikası" düzenlenir. Eğitimci eğitmeni ve ilkyardım eğitmeni sertifikalarının geçerlilik süresi sekiz yıldır. Geçerlilik süresi dolan sertifika sahipleri, yapılacak değerlendirme sınav sonucuna göre asgari on altı saatlik bir güncelleme eğitime tabi tutularak sertifikaları yenilenir.

İlkyardım eğitimcisi olmak isteyen tıp doktoru dışındaki sağlık personeli beş gün (40 saat) lük eğitime, tıp doktorları ise üç günlük ilkyardım uygulamaları eğitim becerisi kursuna katılır. Bu eğitimler sonunda yapılacak sınavlarda başarılı olanlara "İlkyardım Eğitimci Sertifikası" düzenlenir. Eğitimci eğitimci ve ilkyardım eğitimcisi eğitimlerine katılımcı sayısı asgari beş, azami on beş kişi olmalıdır.

Eğitim Merkezleri

- * İlk yardım eğitici eğitimi ve ilk yardım eğitimi veya bunlardan sadece birisini vermek amacıyla faaliyet gösteren ilk yardım eğitim kuruluşları merkez olarak tanımlanmaktadır. Topluma yönelik ilk yardım eğitimleri verecek olan merkezler, müstakil olarak veya başka bir özel öğretim kurumunda program ilavesi olarak açılır. Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlükleri, eğitim hastaneleri, üniversitelerin sağlık ile ilgili fakülte ve yüksek okulları, Kızılay Genel Müdürlüğü, hizmet verdikleri mekanlarda aynı zamanda eğitim de verebilirler. Acil Sağlık Hizmetleri Komuta Kontrol Merkezleri ve İstasyonları bünyelerinde, acil tıbbi yardıma destek olarak

- * ilkyardım eğitiminin yaygınlaştırılması amacı ile, eğitimci eğitimi ve ilkyardım eğitimi düzenleyebilirler. İlkyardımcı yetiştirmek amacıyla bütün kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri, iktisadilik esaslarına ve özel hukuk hükümlerine göre çalışan kamu kurum ve kuruluşlarına bu Yönetmelikte belirtilen şartları taşımaları halinde Merkez açma izni verilir. İlkyardım eğitimi merkezi açılmasına ilişkin işlemler İl Sağlık Müdürlükleri Acil Sağlık Hizmetleri Şubesinde sürdürürlür. Sürücü Kursları ve ilkyardım eğitiminin zorunlu olarak verildiği kurslarda verilecek ilkyardım eğitimleri, bu yönetmeliğe göre sertifika almış eğitimciler tarafından verilmesi zorundur.

- * Eğitimci eğitmeni ve ilkyardım eğitmeni yetiştiren kuruluş ve merkezler, uygulamalı eğitimlerde her on katılımcıya bir eğitmen olacak şekilde çalışırlar
- * İlkyardım eğitimi, azami yirmi kişinin eğitim görebileceği, katılımcıların tamamının birbirlerini görebilmeleri için masa ve sandalyelerin 'U' şeklinde düzenlendiği, orta kısımda uygulamaların yapılabilmesine olanak veren kişi başına asgari üç buçuk metre kare, kullanım alanı olan en az 20 metrekarelik eğitim salonu, idare odası, eğitmen odası, lavabo ve tuvaletin bulunduğu mekanlarda verilir. Merkezler, ilkyardım ve eğitici eğitimlerini, yukarıdaki eğitim salonu asgari şartlarını taşıması halinde aynı il sınırları içinde olmak şartıyla diğer uygun mekanlarda da verebilir.

Eğitimin İçeriği

- * İlk Yardım Yönetmeliği, ilkyardım eğitimlerini “ temel ilkyardım eğitimi”, “standart ilkyardım eğitimi” olmak üzere iki başlıkta belirlemiştir. Temel ilkyardım eğitimi için toplam iki günden az on günden çok olmamak üzere asgari on altı saat, standart ilkyardım eğitimi için toplam beş günden az on günden çok olmamak üzere asgari kırk saat olarak düzenlenir. Katılımcılar, eğitim süresinin tamamına devam etmek zorundadırlar. Eğitim sonunda katılımcıların başarılı sayılmaları için, teorik ve uygulamalı sınavlardan ayrı ayrı 100 tam puan üzerinden asgari 85 puan almış olmaları şartı aranır. İlkyardımcı sertifikaları ve ilkyardımcı kimlik belgesinin geçerlilik süresi üç yıldır. Bu sürenin sonunda yapılacak değerlendirme sınav sonucuna göre güncelleme eğitimi verilir. Güncelleme eğitimleri, sertifikada belirtilen eğitim sürelerinin yarısı olacak şekilde düzenlenir.

- * İlk yardım eğitimlerinin temel içeriği aşağıdaki gibi sıralanabilir:
- * İlk yardımın tanımı, kapsamı, öncelikleri, temel uygulamaları, ilkyardımcının özellikleri, insan vücudunun yapısı ve işleyişi (temel anatomi ve fizyoloji bilgileri).
- * Hasta/yaralı ve olay yerinin değerlendirilmesi, taşıma yöntemleri.
- * Temel yaşam desteği – suni solunum kalp masajı, boğulma, şok ve koma durumunda ilkyardım.
- * Kanamalarda, yaralanmalarda, kırık, çıkık ve burkulmalarda ilkyardım.

- * Yanık, donma, sıcak çarpmasında, zehirlenmelerde hayvan ısırıklarında, göz kulak ve buruna yabancı cisim kaçması durumunda ilkyardım.
- * İlkyardım eğitimlerinde kaza yerinin değerlendirilmesi eğitimi özel önem taşımaktadır. Bununla birlikte genellikle ihmal edilen bir konudur. Temel anatomi ve fizyoloji bilgisinin sınırları iyi konulmalıdır, pratik uygulamalar için gerekli olduğu kadarı ile eğitimlerde yer verilmelidir. İşyerlerinde verilecek ilkyardım eğitimlerinde için işyerine özel risklerle ilgili eğitimlere önem verilmelidir.
- * Sağlık İşçisi Eğitimi Standardında (TSE 12280) toplam 50 ders saatlik eğitimin 20 ders saati ilkyardım eğitimi için öngörülmüştür.

İlkyardım Eğitimi Yöntemi

- * İlkyardım eğitimlerinde yetişkin eğitimi ilkelerine uyulmalıdır. Eğitimde görsel ve işitsel öğretim araç ve gereçlerine ağırlık verilmelidir. İlkyardım eğitimleri asıl olarak beceri eğitimleridir. Bu nedenle beceri eğitimleri için tam vücutlu, kalp masajı, suni solunum uygulamaları için doğru geribildirim verecek mankenler kullanılmalıdır. Ayrıca hasta/kazazede taşıma uygulamaları ile soluk yoluna yabancı cisim kaçmasında yapılacak uygulamalar için uygun mankenler kullanılmalıdır. Sargı, atel, üçgen bandaj için gerekli materyal bulundurulmalıdır.

-
- * Eğitimlerin değerlendirilmesi için eğitim programının ve katılımcıların değerlendirilmesine yönelik uygulamalar yapılmalıdır. Eğitim programının değerlendirilmesi amacı ile ön test ve son test uygulanmalı ayrıca her günün sonunda günün değerlendirmesi, kurs sonunda eğiticilerden ve katılımcılardan yazılı ve sözlü değerlendirmeler alınmalıdır. Katılımcıların değerlendirilmesi bilgi ve beceri için yapılmalıdır.

İlkyardımcı Bulundurma Zorunluluğu

- * İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği (9 Aralık 2003 tarih, 25311 sayı) hükümlerine göre işverenler işyerinin büyüklüğünü, yapılan işin özelliğini, işyerinde bulunan işçilerin ve diğer kişilerin sayılarını dikkate alarak ilkyardım için gerekli tedbirleri alır bu konuda işyeri dışındaki kuruluşlarla irtibatı sağlayacak gerekli düzenlemeleri yapar, işyerinin büyüklüğünü ve özel tehlikeleri dikkate alarak bu konuda özel eğitilmiş, uygun donanıma sahip yeterli sayıda kişiyi görevlendirir. İş sağlığı mevzuatında yer alan bu düzenleme ilkyardım eğitimi almış ve ilkyardım organizasyonu içinde yer alacak işçilerin sayısı ve nitelikleri konusunda açıklayıcı bilgiler vermemektedir. Diğer bazı düzenlemeler bu konuda aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

- * İşyeri Sağlık Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları hakkında Yönetmelik gereğince, işyerlerinde ilkyardım ve kurtarma çalışmalarının organizasyonunu yapmak, ilgili personelin eğitimini sağlamak işyeri hekimlerinin görevleri arasındadır. Bu çalışmalarda işyeri hemşiresi de işyeri hekimine yardımcı olur.
- * İlk Yardım Yönetmeliği hükümlerine göre tüm kurum ve kuruluşlarda istihdam edilen her yirmi personel için bir, ilgili mevzuata göre ağır ve tehlikeli işler kapsamında bulunan işyerlerinde, her on personel için bir olmak üzere, bu yönetmeliğe göre yetkilendirilmiş merkezden en az “Temel İlk Yardım Eğitimi” sertifikası almış ilkyardımcının bulundurulması zorunludur.

Sağlıkçı İşçi

- * Çalıştığı işyerinin sağlık güvenlik hizmetlerinde görev alan, başta ilkyardım olmak üzere temel sağlık, iş sağlığı ve güvenliği konularında eğitim almış işçilere sağlıkçı işçi denir. Görevlerinden biri de ilkyardım uygulamaları olan sağlıkçı işçilerin eğitimi için hazırlanmış olan Sağlık İşçisi Eğitimi Standardında (TSE 12280) işyeri ilkyardım organizasyonu, işyeri sağlık güvenlik hizmetleri içinde yer alan sağlık işçilerinin bağlı olduğu organizasyon olarak tanımlanmaktadır. Bu standart işçi sayısı 25 e kadar olan işyerlerinde 1, 50 ye kadar olan işyerlerinde 2, daha sonraki 50-200 işçi için iş kolu, üretim özellikleri, vardiya sayısı, hizmet ya da üretim birimlerinin sayısı ve birbirine olan uzaklığı, çalışan sayısı vb. Özellikler dikkate alınarak ilave bir sağlık işçisi bulunmalıdır düzenlemesini içermektedir.

- * Sağlıkçı işçiler, işyerinde çalışan işçiler arasından işveren ve sağlık birimi tarafından seçilmelidir. Bu seçimde bazı özelliklere dikkat edilmelidir. Bu özellikler arasında gönüllülük önceliklidir. Sağlıkçı işçilerin çalışma hayatına olumlu bakan, arkadaşları ve işverenle iletişim sorunları olmayan, bilgi ve beceri edinmeye açık kişiler olması çalışmaların etkinliğini artıracaktır.
- * Eğitimleri bilgi kazandırma yanı sıra beceri kandırmaya da yönelik olmalıdır. İlgili standartta eğitim içeriği 10 ders saati genel sağlık bilgisi, 10 ders saati işçi sağlığı, 10 ders saati iş güvenliği, 20 ders saati ilkyardım olmak üzere 50 ders saati olarak belirlenmiştir.

- * Sağlıkçı işçilerin başlıca etkinlikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:
- * İşyerinde ilkyardım ve kurtarma hizmetlerinin organizasyonuna katılmak.
- * İşyeri sağlık birimi, işçi sağlığı iş güvenliği kurulu, işçi sendikası çalışmalarına iş sağlığı konularında destek olmak.
- * İşyeri durum saptama çalışmalarına iş arkadaşlarının tespitlerini de göz önünde tutarak katılmak ve destek olmak.
- * İş arkadaşlarının iş sağlığı ve genel sağlık konularındaki önlemlere uymalarını sağlama, bu konulardaki sorunlarının çözümüne yardımcı olmak.

**TEŞEKKÜR
EDERİZ**